

Het Sprookjesbordeel PETER VERHELST / HET TONEEL-
HUIS, BRUGGE 2002 FOTO DIMITRI VAN ZEEBROECK

men je na een persoonlijke odyssee langs vitrines vraagt om samen te dansen. Of zoals bij het trouwens verder fantastische *Oraculos* van de Colombiaan Enrique Vargas, waar je graankorrel aan het eind van de reis verandert in brood, dat collectief opgegeten wordt. Alsof *Het Sprookjesbordeel* je eerder aan yoga dan aan een erotische massage zou doen denken.

Dark room

De ervaring in het bordeel is vergelijkbaar met de mix van spanning en verlangen, gecombineerd met de hevigheid van het fysieke, in een dark room. Tom Lanoye in *Het goddelijke monster*: 'Je kon je verbeelding vrij spel geven en toch gebeurde er van alles dat je niet zelf hoefde te verzinnen. Een interactieve seksfantasie.'

In *Het Sprookjesbordeel* gaat het dan wel eerder om een erotische dan om een pornografische dark-roomervaring. Want Verhelst speelt wel met de codes van pornografie, maar zijn voorstelling baadt in een erotische sfeer. Ze wenkt immers, prikkelt en gooit dan de deur in je gezicht. Ze verhoogt de koorts door net niet alles te onthullen, daar waar pornografie naar een snelle climax toewerkt, waarop de koorts verdwijnt. Pornografie kent een teleologisch verloop. *Het Sprookjesbordeel* focust op het interval, de tussen-

pozen. Het is het verschijnen en verdwijnen van een strelende hand die de handeling erotisch maakt, zoals de erotische glinstering van het streepje zichtbare huid tussen broeksriem en hemd (Barthes). Niet de aanraking maar het gebaar van de aanraking is belangrijk: op de drempel van, tussen beweging en houding, tussen zijn en niet zijn.

Zoals in het hele oeuvre van Verhelst wordt bovendien ook hier erotiek verbonden met religie, in een Batailleaanse logica. De kelders, de labyrintische structuur, de kilte, het donker ensceneren een ascetische ruimte, waar dingen gebeuren op de rand van het exces.

Democratisering van het verlangen

Het succes van het bordeel kadert in een ruimere maatschappelijke evolutie, die erotiek en pornografie bespreekbaar maakt, publieke naaktheid en voyeurisme aanmoedigt. Ik herinner me nog levendig hoe we thuis op zondagmiddag (!) Studio Brussel opzetten om onze ouders te shockeren met het seksprogramma van Goedele Liekens. Vandaag wordt je overspoeld met documentaires over seksfilms, staan interviews met pornosterren in de ordinaire weekbladen, heeft iedereen via internet rechtstreeks en vaak gratis toegang tot alle mogelijke vormen van porno. Ook in het theater zijn er meer en meer voorstellingen op de rand van kunst en pornografie. Neem de laatste productie van het Spaanse La Fura Dels Baus, *XXX*, een De Sade-adaptatie: tijdens de voorstelling worden op de scène live beelden uit een seksclub geprojecteerd, alsook sms'en van de seksfantasieën van het publiek. Of de installatie van het Franse Art point M tijdens de Zomer van Antwerpen, die trouwens veel gelijkenissen vertoont met het bordeel: doorheen een zintuiglijke tocht in vijftien dozen, tussen voyeurisme en participatie, worden onder meer de codes en conventies van porno geparodieerd en bekritiseerd.

Kunstencentrum nOna in Mechelen wijdt in november zelfs een heel festival aan deze problematiek: *Porn Ar(t)round the World*.

Seksuele differentiatie

Om een laatste belangrijk aspect van Verhelsts oeuvre in het algemeen en *Het Sprookjesbordeel* in het bijzonder te analyseren – zijn spel met mannelijkheid en vrouwelijkheid – gaan we te rade bij de beweging van de *écriture féminine*. In de combinatie van een niet-lineaire, vloeiende en beeldrijke taal, en een taal die manifest geslachtelijk is, kan men de taal van Verhelst immers vergelijken met deze literaire beweging uit

het Frankrijk van de jaren zeventig. Een beweging die enerzijds gegroeid is uit de Franse vrouwenbeweging en anderzijds uit het poststructuralisme en de psychoanalyse. De woordvoersters van de *écriture féminine* – Luce Irigaray, Hélène Cixous en Julia Kristeva – noemen het logocentrisme een fallo-logocentrisme: een discours waarin het vrouwelijke verzwegen wordt. Zij willen de onderdrukte vrouwelijke taal – die meervoudig en fragmentair is omdat ook het vrouwelijk genot dat is – opsporen in de diepere lagen van de tekst. Maar alledrie hebben ze andere meningen over wat dat vrouwelijke dan wel is: gaat het hier om de reële vrouw of om een vrouwelijke manier van schrijven, die ook door mannen beoefend kan worden?

Vulvomorfologie

Hoewel Luce Irigaray ver weg staat van het ideeëngoed van Verhelst – ze gaat uit van een absoluut onherleidbaar verschil tussen de geslachten – zijn de beelden die ze gebruikt om haar vulvomorfologie te duiden, erg toepasselijk.

Zo zijn lippen ook haar lievelingsmetafoor. Lippen spelen een hoofdrol in het bordeel: het is via hen dat je je keuze maakt. Ze verwijzen zowel naar het discours, het praten (het fluisteren van woorden), als naar het lichaam, de erotiek. Irigaray gebruikt de lippen als metafoor voor het vrouwelijk genot, de lippen van het vrouwelijk geslacht. Ze parodieert er het klassieke psychoanalytische discours mee, waarin de fallus staat voor alles wat één is, zichtbaar is en betekenis heeft en de vrouwelijke seksualiteit gedefinieerd wordt als gemis. Irigaray ziet de vrouwelijke 'jouissance' als meervoudig, diffuus, oplossend. Net als Verhelst heeft zij het niet over identiteiten maar over intensiteiten. Subject- en objectposities zijn vaak inwisselbaar: wie streelt wie? Wie versmelt met wie?

De monden op de speelkaarten van het bordeel zijn van erg dichtbij gefotografeerd, zodat door uitvergroting van haren en poriën niet duidelijk zichtbaar is welke mond vrouwelijk en welke mannelijk is. De mond is hier exemplarisch voor het hele bordeel: alles wordt van dichtbij beleefd, zonder perspectief, met constante variatie in de oriëntatie.

Ook Irigaray benadrukt het belang van het nabije, als contrapunt voor de incorporatie, maar ook voor de afstand. Bovendien stelt ze net als Verhelst het spel boven het serieuze, het betasten boven het kijken. Zintuigen zijn voor haar 'onze lijfelijke grenzen', een soort beschermengelen tegen de leegte. Een kunst-